

„Lakmé“ RAT „Estonias“

Hiljuti tuli RAT „Estonia“ lavale Delibes'i ooper „Lakmé“. Delibes (1826—1891) on erilist tunnustust võitnud oma ballettidega („Coppelia“ „Silvia“), kus ta ühena esimestest heliloojaist andis balletimuusikale suuremat dramaatilist ja väljendusrikkust. Delibes'i balletimuusikale on andnud kõrge hinnangu Tšaikovski, kriipsutades alla selle meloodilist, rütmilist ja harmoonilist rikkust.

Delibes'i ooperiloomingust on kahtlemata silmapaistvam „Lakmé“ (loodud 1883. a.), mis on leidnud laialdase populaarsuse.

Delibes prantsuse kodanluse tüüpilise esindajana polnud loomulikult võimaline lahendada rõhutatud koloniaalrahva vabadusvõitluse teemat, kuigi ooperi süžees on sellel tähtis koht. Lähenedes „Lakmé“ India kui eksotika, „Imede- ja seiklustemaa“ teemale, muutusidki ooperis rahva kannatused armudraama kahvatuks taustaks, mis on kaugel India olustiku õigest ja tõepärasest kujutamisest. Ja kui me leiamegi ooperis India rahva võitluse käsitlust inglise kolonisaatorite vastu, siis on see kaetud usulise müstikaga. Ka hargneval armudraamal on melodramaatiline iseloom, mida eriti põhjustab ühe ooperi peakangelase, inglise ohvitseri Gerald'i ebatüüpiline kujutamine nii libretos kui ka muusikas. Loomulikult mõistame, et selliste kunstiteoste loomise tagaõhi peitub katseis varjata ahvatleva eksotika taha koloniaalmaade rahvaste tegelikkude ränka ekspluateerimist.

Miks see ooper püsib siiski nii kaua meie lavadel? „Päästab“ (loomulikult mitte täiel määral) ooperi muusika. Oma üldiselt voolava meloodikaga, lihtsa ja mõistetava helikeelega, siira lüürilisusega haarab ta kuulajaid. Helilooja on eriti õnnestunud joonistanud ooperi peakangelase, hindu tütarlapse Lakmé muusikalise kuju, milles on palju hurma ja sisemist soojust. Ooperis on suurepäraseid aariaid, duette, hea on rea massistseenide muusika (kaasa arvatud tantsud) jne. Õige suurel määral on helilooja püüdnud edasi anda India olustikule vastavat koloriiti. Ooperi muusikal puudub aga dramaatiline sügavus ja pinget isegi vähestes rahvavõitlusele vihjavais stseenides. Kuid selle puudumine ongi tingitud süžee ekslikust käsitluslaadist.

Ooperi ideeline vasturääkivus ja piiratus vajutas paratamatult pitseri RAT „Estonia“ „Lakmé“ lavastusele. Peab tunnustavalt märkima lavastaja Ott Raukase püüdu maksimaalselt kasutada neid olemasolevaidki võimalusi, mida pakub ooper rahvuslike ja sotsiaalselt vastandlike momentide rõhutamiseks. Elavalt ja loomulikult kulgeb ooperi esimene vaatus. Hästi tabavalt olid antud inglased kolonisaatorite parasiitlikud tüübid (välja arvatud Gerald), nende vaimne tühjus. Karakterne oli teises vaatuses inglise madruste jõhker episood turustseenis. Veenvalt oskas lavastaja elustada turustseeni ka selles osas, kus hindulased teravalt plikavad kubernerit tütarde kasvatajat. Kahju vaid, et kogu see stseen laval kannatas kujuteldava rahvamassi hõreduse all. Ooperi finaali jäi aga kahvatumaks. Küllalt selgelt polnud näidatud Gerald'i õiget palet, kes on ju tegelikult armastuseseikluse otsija.

Ooperi keskseks kujuks on Lakmé. Osa esitab suuri nõudmisi nii laululiselt kui mänguliselt. Eriti hästi õnnestus Eesti NSV teenelisel kunstnikul V. Neelusel Lakmé osa lüüriline külg. Märkimisväärsed on laulja vokaalsed võimed. Laulja hääli kõlab ühtlaselt kõigis registrites, paelub oma intonatsiooniga puhtuse, kerguse ja ilusa tämbri. Kuid kahjuks ei suutnud V. Neelus avada Lakmé kuju kogu selle sügavuses. Tundub, et laulja pole veel küllaldasel määral tunginud sellesse kujusse, et ta osa käsitlemisel ei lähtunud Lakmé kuju arengu ja terviklikkuse seisukohalt. Seetõttu jääb V. Neelusel nii mõneski kohas puudu dramaatilist pinget, eriti neis stseenides, kus sündmustiku käik nõuab eredamat, emotsionaalsemat reageerimist.

Probleemaatiliseks jääb Gerald'i tõlgitus E. Eesmaa poolt. Õige küll — helilooja on andnud sellele kujule sentimentaalselt-magusa muusikalise iseloomustuse. Siiski on muusikas momente, mis vihjavad Gerald'i kerge-meelsusele, kergatslikkusele. E. Eesmaa Gerald oli aga liialt „õrn armastaja“, kaugel tüüpilisest külmas inglise seikluseotsijast. Kuid sellise Gerald'i kuju käsitluse juures võime rääkida noore solisti edusammudest vokaalselt küllaltki nõudliku osa täitmisel. E. Eesmaa, kellele Gerald'i kuju kehastamine oli esimeseks seiksuseks suureks loominguks ülesandeks, täitis oma osa suure muusikaalsuse ja lavalise sündimatusega.

Kõlmanda peaosalise, Nilakanta kuju on ooperis tublisti läbi põimitud usulise müstikaga. Selle kuju vastuolulisus ilmneb isegi ooperi dramaatilises momendis, kui Nilakanta teeb katset tappa Geraldit, mille põhjuseks pole vabadusvõitluse eesmärgid, vaid usulised eelarvamused ja perekondlikult-isiklikud huvid. A. Pärna Nilakantast jäigi lavastuses domineerima preestri usuline müstika ja fanatism. Kui esietendusel olj A. Pärna esituses vokaalselt forsseerimist kui ka välisvõtetega liialdamist (liig ekspansiivne tegevus laval), siis järgnevais etendustes on ta saavutanud suuremat loomulikkust.

Episoodiliste osade täitjad, Stalini preemia laureaat G. Ots (Frederic), L. Sellistemägi (Ellen), A. Kylvand (Rosa), L. Soom ja M. Poola (Mrs. Bentson) avasid inglaste kujusid sotsiaalselt teravalt ja reljeefselt, sealjuures hea mõõdutundega.

Täiel määral ei rahuldanud tantsud. Nende seade (S. Ots) oli oma tantsutehniliste võtete poolest liig trafaretne. Ilmselt ei olnud balletimeister küllaldasel määral ära kasutanud võimalusi, mida pakub Delibes'i muusika.

Dirigent P. Nigula teeneks tuleb lugeda üldist ansamblist ühtsust, head tasakaalu orkestri ja lava tegevuse vahel. Puudu jäi aga orkestril väljenduslikkusest ja dünaamilisest arengust.

Peab veel kord märkima, et kui „Lakmé“ lavastus ei suuda meid täiel määral rahuldada, siis on selle peamiseks põhjuseks ooperi ideeline küündimatus.

Ott Raukast tundsin seni rea silmapaistvate ooperikujude loojana. Käesolev lavastus tõendas, et meie ooperirežissööride pere on täienenud heade eeldustega noore lavastajaga.

B. Lukk